

بسم پر علیهم

سلام

عزیز زانجامه

کتاب ارزشمندترین هدیه ای است
که می توان به نگاه بلندمان پیوست کرد.

با تقدیم احترام

رضا

ادبستان کساء

هفتاد نکته تربیتی از حدیث شریف کساء

علی صغیرا

بامقدمه آیت الله سید ابوالحسن مهدوی

تقدیم به روح پدر بزرگم
عارف شاعر استاد صغیرا صفهانی
و سپاس از پدر و مادر مهربانم
و همسر با وفایم
و فرزندان عزیزم

مقدمهٔ آیت الله سید ابوالحسن مهدوی	۱۱
درآمد	۱۷
نقش الگو در تربیت	۱۹
میزان و ترازوی سنجش رفتار	۲۲
هدایت و راهیابی از طریق الگوها	۲۳
سنجش نارسایی‌ها و کمبودها به کمک الگوها	۲۳
چند تذکر در باب حدیث کساء	۲۵
نکات تربیتی حدیث کساء	۲۹
۱. پذیرش ولایت پدر از سوی فرزند	۲۹
۲. توجه هم‌زمان به شخصیت حقیقی و حقوقی پدر علیه السلام	۳۰
۳. صله رحم	۳۱
۴. درخواست محترمانه از فرزند	۳۴
۵. صدازدن پدر با نام کوچک	۳۴
۶. لزوم سلام کردن از سوی واردشونده	۳۶
۷. لزوم پاسخ سریع به سلام دیگران	۳۷
۸. صدازدن فرزند به همراه ذکر نام او	۳۷
۹. دردمان را به همه نگوئیم	۴۰
۱۰. یادآوری یاد خدا در زمان ناراحتی	۴۰
۱۱. بیان دقیق خواسته‌ها	۴۱

۱۲. استفاده از وسایل خوب برای کارهای خوب	۴۲
۱۳. نظم در زندگی	۴۲
۱۴. محترم دانستن مالکیت فرزند پس از ازدواج	۴۳
۱۵. اجرای کار به بهترین شکل	۴۴
۱۶. پاسخ گرم به سلام فرزند	۴۵
۱۷. صدا کردن اهل خانه با مهر و عطف	۴۶
۱۸. احترام و بزرگداشت شوهر	۴۷
۱۹. صدا کردن همسر با نام	۵۰
۲۰. یاد کردن پدر شوهر	۵۱
۲۱. توجه به فضایل اختصاصی همسر و بیان آن‌ها	۵۱
۲۲. توجه به سخنان مخاطب	۵۳
۲۳. تأیید حدس صحیح اعضای خانواده	۵۴
۲۴. نگاه درمانی	۵۵
۲۵. گفت‌وگو درمانی	۵۵
۲۶. تعریف و تمجید از شایستگی‌های اعضای خانواده	۵۷
۲۷. مدیریت زن در خانه	۵۸
۲۸. ارتباط کلامی بیشتر با فرزند کوچک‌تر	۶۰
۲۹. برقراری عدالت میان فرزندان	۶۰
۳۰. به‌کارگیری حس شامه در خانه	۶۲
۳۱. یقینی بیان نکردن موضوعات غیر قطعی	۶۳
۳۲. جذابیت بزرگ‌ترها برای کوچک‌ترها	۶۳
۳۳. لزوم اذن گرفتن فرزندان از والدین	۶۴
۳۴. اطلاق تعابیر صمیمی به نوادگان	۶۶
۳۵. اذن دادن به فرزند در صورت اذن خواستن	۶۶
۳۶. استقبال گرم از اعضای خانواده	۶۷
۳۷. توجه به فرزند بزرگ‌تر مقابل فرزند کوچک‌تر	۶۷

۳۸. احترام ویژه به پدر	۶۸
۳۹. احترام به داماد	۶۸
۴۰. به‌کاربردن نسبت‌ها برای یادآوری رابطه‌ی خویشاوندی	۷۰
۴۱. تأیید کلام شوهر با بیانی صمیمی‌تر	۷۰
۴۲. احترام داماد به پدر همسرش	۷۱
۴۳. اذن گرفتن مرد از پدر همسرش در خانه‌ی خود	۷۱
۴۴. اجازه‌دادن زن به شوهر برای خلوت با پدرزن	۷۲
۴۵. باهم بودن و انجام دادن مناسک خانوادگی	۷۲
۴۶. ابراز محبت ویژه به مادر	۷۳
۴۷. باهم بودن، لازمه‌ی جلب رحمت خدا	۷۶
۴۸. توجه والدین به در معرض نگاه فرزندان بودن	۷۷
۴۹. شرافت دست راست بر دست چپ	۷۸
۵۰. دعا برای افراد خانواده نزد آن‌ها	۷۹
۵۱. فراموش نکردن خود هنگام دعا برای دیگران	۸۱
۵۲. فرصت حضور اعضای خانواده برای دعا کردن	۸۲
۵۳. یاد خدا و دادن رنگ معنویت به دورهمی‌ها	۸۳
۵۴. قطعی بودن استجاب دعا در صورت وجود شرایط	۸۳
۵۵. در اولویت قراردادن دعا‌های معنوی	۸۴
۵۶. معجزه‌ی علمی حدیث کساء: نشانه‌ی حقانیت آن	۸۴
۵۷. توجه به صفات نیک دیگران	۸۶
۵۸. طلب معرفت بیشتر اهل بیت علیهم‌السلام	۸۶
۵۹. شوق زیارت و هم‌نشینی با اهل بیت علیهم‌السلام	۸۶
۶۰. شرافت استقلالی هر یک از اهل بیت علیهم‌السلام نزد خدا	۸۸
۶۱. برتری چهارده معصوم علیهم‌السلام بر رسولان	۸۹
۶۲. محوریت حضرت زهرا علیها‌السلام در حدیث کساء	۸۹
۶۳. ارتباط بی‌واسطه‌ی حضرت زهرا علیها‌السلام با خدا	۹۰

۶۴. باخبربودن حضرت زهرا علیها السلام از حوادث عالم ملکوت	۹۱
۶۵. حضور یازده فرزند حضرت زهرا علیها السلام زیر کساء	۹۲
۶۶. احساس سعادت‌مندی اهل بیت علیهم السلام از عنایت خدا به شیعیان	۹۲
۶۷. بهره‌های مشترک شیعه و محب در حدیث کساء	۹۵
۶۸. معانی عبارت «إِلَىٰ أَنْ يَتَفَرَّقُوا» در حدیث کساء	۹۶
۶۹. عنایت ویژه به شیعیان	۹۷
۷۰. قسم حضرت علی علیه السلام در خصوص سعادت‌مندی شیعیان	۹۸
پرسش‌های تستی کتاب	۱۰۱
متن و ترجمه حدیث کساء	۱۰۵

سخن‌آغازین

با همهٔ دشواری‌ها و ظرافت‌هایش، شیرین‌ترین کار عالم «تربیت» است و مهم‌ترین بستر تربیت، «خانواده». خانواده اگر «خانواده» باشد، تربیت شیرین می‌شود و طبیعی. همان‌طور که ما نفس می‌کشیم، در خانواده هم تربیت می‌شویم؛ بی‌آنکه به آن فکر کنیم و بدانیم چه می‌شود.

تمرکز ما بر تربیت و تعلیم است، آن‌هم با رویکرد اسلامی و عقلانی و با محوریت مهارت‌آموزی به خانواده‌ها. از این رو طرح «مهرستان» را پایه‌ریزی کردیم تا در پیمودن این مسیر مقدس، بتوانیم منظم و هدفمند و برنامه‌دار پیش برویم. «مهرستان» فقط مخفف «محصولات هنری رسانه‌ای» نیست؛ بلکه اسم مکانی است برای آموختن مهرورزی در خانه و گرمابخشی به کانون خانواده.

از بین همهٔ راه‌های ممکن، با «یار مهربان» به یاری خانواده‌ها آمده‌ایم؛ با همان آشنای پرسخاوتی که صدها نسل بشر را معلم‌وار پرورده و فروتنانه با ذهن و ضمیرشان در هم تنیده است.

بله، با کتاب آمده‌ایم و بر این باوریم که با همه تنوع ابزارهای دیجیتال و گرایش جنون‌آمیز انسان امروز به آن‌ها، هیچ چیز جای کتاب را نمی‌گیرد! خوشبختانه این یار مهربان، همچنان گنجینه سرشاری به شمار می‌رود که پاسخ‌گوی نیازهای رنگارنگ مخاطبانش است.

به دنبال کار خیرزمین مانده‌ای بوده‌ایم که حضورمان در این عرصه را معنا ببخشد و جریانی پویا و اثری مانا به جای گذارد. سرانجام صدها نفر ساعت پایش و پویش، به معماری طرح خانواده‌محور «مهرستان» انجامید که یکی از میوه‌هایش اکنون در دستان شماست.

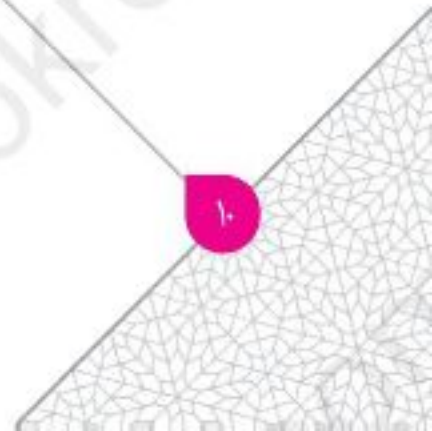
مشتاقانه منتظریم تا با دریافت دیدگاه‌های شما سروران عزیز به آدرس mehr@mehrestan.ir بیش از پیش مرهون مهربانی‌هایتان گردیم.

بر آستان جانانی سرسپاس فرود می‌آوریم که توفیق، رفیق طریقمان کرد تا دوره امانت داده‌شده در مزرعه دنیا را به خوشه‌چینی از خرمن ارباب و اصحاب فرهنگ و اندیشه بگذرانیم و آنگاه با لطفی دوچندان، ما را وامدار فضل بی‌کرانش کرد تا در طرح پربرکت «مهرستان» بتوانیم بابت تولید و ترویج محصولاتی فرهنگی و تربیتی، مدال افتخار بر گردن بیاویزیم. از تک‌به‌تک سروران ارجمندی که ذره‌پروری کردند و گام به گام مسیر را هم‌شانه ما شدند، به رسم ادب، خاضعانه سپاسگزاریم.

مهرستان

اینجا خانه شماست

bookroom.ir

مقدمه آیت الله سید ابوالحسن مهدوی

خالق مهربان، همه جهان را با تمام ویژگی‌هایش در خدمت انسان و مسخر برای او قرار داده است^۱ تا انسان که «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»^۲ با استفاده مشروع از آن‌ها و از سرمایه‌های علم، عقل، قدرت و اراده بتواند استعداد کمال را در خود به فعلیت برساند و از آزمایش سربلند بیرون آید که «لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا»^۳. راه رسیدن به این مقصود مهم، همان عمل به دستورات دین و ترک محرّمات و موانع سیر است که از آن به بندگی تعبیر می‌شود: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ»^۴

پروردگار رب و جویی جهان و انسان است. او برای تربیت بشر، کتب را انزال و رسولان و حجج را ارسال کرد تا با فراگیری قوانین از کتب و با نگاه به الگوها و اسوه‌های چهارده‌گانه عليه السلام که همه آن قوانین را در حد کامل

۱. ابراهیم ۲۲ و ۲۳.

۲. تین، ۴۰.

۳. ملک، ۲.

۴. ذاریات، ۵۶.

در خود پیاده کرده‌اند، راه و کیفیت سیر و حرکت را یاد گرفته و عمل کند. این‌گونه است که بشر می‌تواند به سرمنزل مقصود و هدف خلقت خود برسد: مَثَلِ اعْلَایِ او^۱ و فَنَایِ در او^۲ شود، به لَقَایِ او رسد،^۳ در جَنبِ او قرار گیرد،^۴ در حَلَقَهُ عِبَادِ او داخل شود و^۵ با خَرَقِ هَمِه، به جَزِ حِجَابِ وَاجِبِیَّتِ^۶ آیینهُ تمام‌نمای او شود. لازمهٔ این حرکت و رسیدن به مقصد، تلاش دائمی^۷ برای تحصیل ایمان یقینی^۸ و عبودیت همیشگی و تقوای مستمر^۹ از طریق نگاه دائمی به اسوه‌های کامل انسان‌ها و ملازمت عملی همیشگی با آن‌هاست^{۱۰}؛ پس کسانی که با تعقل و تفکر، هدف را دقیقاً مشخص کرده و احساس نیاز به ارتباط با معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَامُ^{۱۱} و ابتغاء و طلب وسیله^{۱۲} و تمسک به ثقلین^{۱۳} کرده‌اند، همراهی با آن‌ها را شعار خود و عمل به دستور آن‌ها را مرام خود قرار می‌دهند.

واضح و روشن است این حرکت اختیاری، موجب برکت و لطف نتیجه و اثر

۱. نحل، ۶۰، روم، ۲۷.

۲. توبه، ۱۱۱.

۳. کهف، ۱۱۰.

۴. زمر، ۵۶.

۵. فجر، ۲۹.

۶. شوری، ۱۱.

۷. نجم، ۲۹ و ۴۰.

۸. بقره، ۳ و ۴.

۹. یونس، ۶۳.

۱۰. توبه، ۱۱۶.

۱۱. آل عمران، ۲۰۰.

۱۲. مائده، ۳۵.

۱۳. آل عمران، ۱۰۳.

است.^۱ با آن، امکان رسیدن به قلّه کمال، عملی می شود و شخص، دارای ایمان یقینی، اخلاق خوب، اعمال صالح و از «**خیر البریه**»^۲ شده و در اوصاف، با اهل بیت علیهم السلام سنخیت و اشتراک پیدا می کند.

حدیث شریف کساء و ارتباط ذکری و عملی با الفاظ و معانی آن، نمونه ای دقیق و زیبا و کامل از تمسک به ثقلین است. در حالی که نزول آیه تطهیر و نیز دلیل، حکمت، کیفیت، مقدمات و مؤخرات نزول آیه را بیان می کند، به تکرار ذکر آن جلسه و یادآوری مرتب معارف و نکات آن توصیه و به تبعیت از راه و روش پنج نور مقدس علیهم السلام تشویق می کند. از این طریق، برطرف شدن هموم و غموم و غصه ها و نگرانی ها و احاطه ملائکه به متذکرین آن و تکریمشان و طلب مغفرت برای آن ها تا لحظه تفرقشان را باعث می شود. در نهایت نیز شیعیان به نجات و سعادت و رستگاری نائل می شوند. پیامبر اکرم و اعظم اسلام صلی الله علیه و آله نیز عملاً بعد از نزول آیه تطهیر، تا چندین ماه، هر روز به در خانه امیرالمؤمنین و حضرت فاطمه علیها السلام آمده و با صدای بلند، آیه تطهیر را تکرار می کردند تا همه را متوجه و متذکر عظمت این خاندان و ارتباط آیه شریفه با آن ها و متذکر عصمت این خاندان پاک کنند. این گونه بود که می خواستند شک را از همگان در خصوص جایگاه آنان برطرف سازند.

بی شک، آنچه می تواند ضعف یا مجهول بودن بعضی راویان آن را جبران کند، نقل کردن این حدیث با عظمت و شریف توسط شخصیت های بزرگ

۱. انعام، ۱۶۰.

۲. بینه، ۷.

و علمای طراز اول در طول قرن‌های گذشته است. همچنین، مقبولیت مضامین آن و متواتر و مستفیض بودن آن در ادله کثیره، همراه با وجود عرفان و ادب و اخلاق و رعایت نکات دقیق تربیتی و روانی و احکام و جویبی، قطعاً جبران‌کننده است، این حدیث را نقل کرده‌اند که نشان از تأیید آن نزد ایشان است. همچون اصحاب اجماع که در علم رجال، مرسلات آن‌ها را مصحح می‌نامند، این حدیث با عظمت نیز قابل اعتماد کامل همه مشتاقان و علاقه‌مندان به مسیر معنوی و کیفیت پیروی از اهل بیت علیهم‌السلام، در خصوص کیفیت تعامل و گفت‌وگو با بزرگ‌ترها و کوچک‌ترها و در تعظیم آن‌ها و تکریم این‌هاست.

خوشبختانه فاضل ارجمند و صدیق مکرم؛ جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای علی صغیرا، زحمت تألیف و جمع‌آوری بخشی از نکات زیبای این حدیث را در قالب هفتاد نکته تربیتی کشیده‌اند؛ از این رو، مؤمنین می‌توانند همراه با خواندن حدیث در مجالس و محافل، به نکات آن توجه کرده و با تکرار آن، بر بهره‌مندی و نزدیک‌تر شدنشان به مقصد بیفزایند. خدای متعال همه ما را عالم و عامل به معارف دین قرار دهد و ما را در زمره عارفان به اهل بیت علیهم‌السلام و به حق آن‌ها و به خصوص به آخرین آن‌ها، حضرت بقیه الله المنتظر روحی له الفداء و علیه و علی آباءه المعصومین الصلاة والسلام قرار داده و مشمول شفاعت کبری مادر آن‌ها، صدیقه کبری علیها‌السلام، محور حدیث کساء و محور کون و مکان کند. ان شاء الله.

«اللَّهُمَّ إِنِّي لَوْ وَجَدْتُ شُفَعَاءَ أَقْرَبَ إِلَيْكَ مِنْ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ الْأَخْيَارِ الْأَيِّمَةِ الْكِبَرِ
لَجَعَلْتُهُمْ شُفَعَاءِي، فَبِحَقِّهِمُ الَّذِي أَوْجَبْتَ لَهُمْ عَلَيْكَ أَنْ تُدْخِلَنِي فِي جُمَّلَةِ الْعَارِفِينَ بِهِمْ
وَبِحَقِّهِمْ وَفِي زُمْرَةِ الْمَرْحُومِينَ بِشَفَاعَتِهِمْ.»

آمین واستجب یا الله، یا رب العالمین.

سید ابراهیم مهدوی

۷ مهر ۱۳۹۹

درآمد

شیعیان عموماً با حدیث شریف و شیرین کساء مأنوس هستند و بارها این میراث فاطمی را زمزمه کرده و از آن بهره‌ها برده‌اند؛ اما تأمل در این حدیث می‌تواند در تربیت و پرورش خانواده و جامعه درس آموز باشد. کافی است وارد خانه حضرت زهرا علیها السلام شویم و رفتار و گفتار اهل بیت علیهم السلام را یک بار دیگر از پاره تن رسول خدا بشنویم. حدیث کساء بسته تربیتی خوبی برای ما و خانواده ماست تا خودمان را در رفتار و گفتار شبیه اهل بیت بهشتی پیامبر صلی الله علیه و آله کنیم.

با پیامبر خوبی‌ها وارد منزل دخترشان می‌شویم و از ایشان اذن دخول می‌گیریم. یا علی می‌گوییم تا یاری مان کنند و اثری به یادگار برای شیعیان و شیفتگان معارف علوی به ارمغان بیاوریم. هرچند مبنای کارمان شرح نکات تربیتی و اخلاقی حدیث است، نمی‌شود از کنار دیگر زیبایی‌های آن سریع و ساده عبور کنیم؛ بنابراین اگر در بخش‌هایی فراتر از نکات تربیتی گفته‌ایم، این را به حساب غنای حدیث بگذارید.

بحث آغازین کتاب را به مقوله مهم الگو و الگوپذیری اختصاص می‌دهیم

تا ذهن مخاطب آمادگی بیشتری برای دریافت مطالب بیابد. از ویژگی‌های الگو می‌گوییم تا در دورانی که برخی آدرس‌های اشتباه به ما می‌دهند و بعضی مسیر را اشتباه طی می‌کنند، هرکس و ناکسی را اسوه نگیریم، به کج‌راهه پا نگذاریم و دست‌ورالعمل‌ها را از اهلش بگیریم. در مسیر، برای بهره‌رچه بیشتر از حدیث کساء بر خدای رحیم توکل می‌کنیم و در خانه قرآن کریم را می‌زنیم. به حضرات معصومین علیهم‌السلام متوسل می‌شویم و قطره‌ای از دریای معارف آن‌ها برمی‌گیریم و گلو تازه می‌کنیم. خودشان بهترین روایت‌هایی که در پی آن بودیم سرراهمان می‌گذارند. از رفتار و سیره علما و بزرگان معاصر تاریخ ایران و اسلام هم نمونه‌هایی بیان می‌کنیم تا به مخاطب نشان دهیم اگر دستورات دینی را عمل کنیم، حتماً تأثیر آن را می‌بینیم. جالب اینکه صدیقه طاهره علیها‌السلام در میان روایت حدیث، در بخشی، به چند موضوع علمی نیز اشاره می‌کنند. چکیده سخن اینکه خدا و خاندان نبوتش هرآنچه برای سعادت بشر لازم بوده است از ما دریغ نکرده‌اند و حالا نوبت ماست که به وظیفه خود عمل کنیم. در حد وسع می‌کوشیم به مراد دل‌مان برسیم و برای خانواده‌ها اثری درخور، به یادگار گذاریم. امید است برکات این تلاش ناچیز در دنیا و آخرت شامل حالمان شود.

امید که نوشتار پیش‌رو چراغ راه سعادت‌مان شود.

علی صغیرا، ۷ آذر ۱۳۹۹

نقش الگو در تربیت

الگو و اسوه از مفاهیم مهم و کاربردی در حوزه روان‌شناسی و تربیت و تبلیغ است. انسان‌ها و جوامع، از طریق الگوها هویت خویش را می‌یابند، آن را تقویت می‌کنند و ارزش‌های گوناگون را از طریق آن‌ها در خود نهادینه می‌سازند. اسوه‌های بزرگ دینی و آیینی با فضایل و کمالات خویش، کام عطشناک انسان‌های کمال‌جو و فضیلت‌خواه را سیراب می‌کنند. از حیث روان‌شناختی، اصولاً انسان گمشده‌های وجودی خود را در وجود دیگری جست‌وجو می‌کند و چه شایسته اینکه آدمی گمشده‌ها را در صاحب کمالاتی چون اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام جست‌وجو کند. فرایند الگوپذیری انسان از طریق تقلید آگاهانه صورت می‌گیرد و حس قهرمان‌جویی، آن را تقویت می‌کند. از جمله کارکردهای الگو در تربیت عبارت‌اند از: ترازوی سنجش رفتار و راهیابی از طریق الگوها و سنجش نارسایی‌ها و نواقص، روش الگویی در میان نظریه‌های رشد، به‌ویژه در نظریه یادگیری اجتماعی،

جایگاهی برجسته دارد. در میان روش‌های تبلیغ دینی نیز، روش معرفی اسوه‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد.^۱

«انسان همواره برای رسیدن به موفقیت و دستیابی به اهداف خویش، نیازمند الگو و اسوه است. الگوخواهی و الگوپذیری از نیازهای وجدانی و فطری افراد بشر است؛ اما هرکس و هرچیز نمی‌تواند الگوی شایسته واقع شود، مگر الگوهایی که اصالت و لیاقت دارند و بر اساس ارزش‌های معنوی استوار باشند. انسان، نخست باید از ویژگی‌های یک الگوی شایسته آگاهی داشته باشد؛ از این رو باید الگویی انتخاب کرد که رفتارش محبت‌آمیز باشد؛ همچنان که خداوند پیامبر ﷺ را به عنوان الگوی رحمت و مهربانی معرفی می‌نماید. نقش الگوهای کامل در تربیت اسلامی، نشان دادن راه رستگاری و سعادت حقیقی است؛ زیرا آنان دین را چنان‌که باید دانسته و به کار گرفته‌اند و فهم درست دین و جامعیت آن در اندیشه و راه‌ورسَم آنان متجلی شده است. حاصل سخن اینکه هر شخصی برای رسیدن به هدف والای خلقت و هدفی که خود در زندگی دارد، نیازمند الگویی متناسب با هدف خویش است تا بتواند با توجه به رهنمودها و تجربیات الگو، به هدف خویش دست یابد.»^۲

«از دیدگاه اسلام، انسان خوب همانند هر فرد خوب، نمونه جامعۀ اسلامی

۱. نک: مصطفی عباسی مقدم، نگاهی به ابعاد مفهومی و کارکردی الگو و اسوه در تربیت و تبلیغ دینی، پژوهشکده باقرالعلوم (ع).
 ۲. سمانه غشلاقی، «الگو و الگوپذیری از دیدگاه قرآن»: <http://mroghayeh.com>

است و جامعه برین باید از این‌ها الگو بگیرد، نه اینکه جوان خوب، نمونه جوانان و مردان مسنی خوب، نمونه مردان مُسِن هستند و زنان، نمونه زنان؛ بلکه اگر انسانی وارسته شد، الگوی دیگرانسان‌هاست. اگر مرد است، الگوی مردم است، نه مردان و اگر زن باشد، باز الگوی مردم است، نه زنان.^۱

همیشه وجود الگوها و سرمشق‌های بزرگ در زندگی انسان‌ها عامل بسیار مؤثری در تربیت آن‌ها بوده است. قرآن نیز بر این نکته مهم صحه گذاشته است. معجزه جاوید رسول خدا ﷺ، الگوها و سرمشق‌هایی در همه زمینه‌ها برای مؤمنان معرفی می‌کند، از جمله در آیه **«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ»**^۲. ما یک بار بیشتر فرصت زندگی نداریم؛ پس فرصت آزمون و خطا هم نداریم. انتخاب الگو و روشی مناسب برای زندگی موفق و پویا و بانشاط، بهترین راه برای جلوگیری از خطا و پشیمانی در زندگی است. هرچه سن فرد کمتر باشد، از الگوها بیشتر اثر می‌پذیرد. پس انتخاب الگوی شایسته برای خود و خصوصاً فرزندان مهم است؛ البته این بدان معنی نیست که الگوپذیری و الگوخواهی فقط در سنین کم و فقط در دوران کودکی لازم است؛ بلکه افراد سال‌خورده نیز برای هرچه بهتر سپری کردن دوره کهنلت خود، به الگو و سرمشق نیاز دارند.

۱. صالح حسن‌زاده، «گزیده‌ای از مقاله عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی»، پژوهشنامه معارف قرآنی؛ دوره ۴،

ش ۱۵، زمستان ۱۳۹۲، ص ۴۵ تا ۶۸.

۲. احزاب، ۲۱.

ویژگی‌های الگوی جامع

هر الگوی جامعی باید پنج ویژگی داشته باشد: ۱. باید همه کمالات و خوبی‌ها را داشته باشد؛ ۲. فرازمانی باشد؛ ۳. فرامکانی باشد؛ ۴. باید با الگوپذیری از چنین الگویی به ما در دنیا و آخرت فیض برسد؛ ۵. باید معصوم باشد.

کارکردهای الگوهای تربیتی

اهمیت وجود الگوها در عرصه تربیت به اندازه‌ای است که در ابعاد گوناگون می‌توان آن را دریافت. یکی از این ابعاد، کارکردها و نتایج حضور آن‌هاست که در ادامه آن را بیان می‌کنیم.

◀ میزان و ترازوی سنجش رفتار

در فرایند تربیت، مربی در تلاش است معیارهای رشد و تربیت را به مترتی پیام‌سوزد و از او التزام و توجه به آن معیارها را بخواهد. این معیارها که به منزله میزان و وسیله سنجش رفتار نیز هستند، گاه عینی و گاه ذهنی‌اند. وقتی ارزشی اخلاقی به او می‌آموزد، در واقع الگویی ذهنی به او ارائه کرده و آنگاه که فردی را به عنوان نمونه و مدل به او معرفی می‌کند، الگویی انسانی در اختیار مترتی قرار داده است. خلاصه کلام اینکه در سراسر زندگی، با وسایل سنجش و مقیاس‌های تشخیص متعددی مواجهیم، از جمله الگوها. الگوها معیار سنجش رفتار و میزان پایبندی انسان‌ها به فضیلت، صداقت، محبت،

انصاف، سخاوت، دانش و عدالت را در کنار میزان آلودگی به صفاتی همچون ترس و ناامیدی و سستی نشان می‌دهند.

◀ هدایت و راهیابی از طریق الگوها

برای حرکت تکاملی انسان، شناخت مقصد و مسیر ضرورتی انکارناپذیر است. الگوها همواره روشنگر طریق و نشان‌دهنده مقصد نهایی تربیت‌اند. الگوها به منزله سرمشق‌های نگارش و قطب‌نماهای حرکت و سیرانسان‌ها به سوی کمال هستند. «ضرورت و اهمیت نقش الگوها در پرورش، همانند نقش سرمشق و قطب‌نما در آموزش و پیمایش است.»^۱

◀ سنجش نارسایی‌ها و کمبودها به کمک الگوها

موفقیت در کسب فضایل و شناخت نارسایی‌ها و زمینه‌های شکست، برای جلوگیری از انحراف و آسیب بیشتر ضرورتی است که با وجود الگوها محقق می‌شود. نمونه بارز این موضوع را در عنایت زائد الوصف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به دختران می‌بینیم. پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله در زمانه و جامعه‌ای که به علت باورهای جاهلی، مردم هیچ‌گونه ارزشی برای دختران قائل نیستند، شخصاً احترامی ویژه در حق دخت گرامی خویش مبذول می‌دارند و در همه زمینه‌ها، در قول و فعل، این باور را آشکار و بر این مهم تأکید می‌کنند.

۱. قاسم وائق، امام، الگوی امت، ص ۲۷.

حدیث کساء؛ آینه زندگی فاطمی

وجود مبارک و پرنور حضرت زهرا علیها السلام همه ویژگی‌های الگوی کامل و جامع را دارند و نه تنها برای ما، بلکه برای امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز الگویی برگزیده‌اند؛ چنان‌که حضرت فرمودند: «**إِنَّ لِي فِي ابْنَةِ رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَأَ حَسَنَةً**» (الگوی خوب من، دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله است).^۱ حضرت زهرا علیها السلام الگویی کامل و جامع هستند. نسبتشان با خدا «حبیبة الله» است و نسبتشان با پدر، «ام ایها».

امیرالمؤمنین علیه السلام درباره‌شان می‌فرماید: «فاطمه حتی یک بار هم کلامی نگفت که مرا آزرده کند.» برای فرزندان نیز بهترین مادر بودند. دو پسرشان امام معصوم بودند و دو دخترشان، حضرت زینب و ام‌کلثوم، دریایی از فضایل. برای مردم نیز بانویی بخشنده بودند؛ زمانی لباس عروسی‌شان را به فقیر بخشیدند و زمانی گردن‌بندی را که تنها یادگار مادرشان بود، به سائل دادند و زمانی نیز سه روز پیاپی، غذایشان را به مسکین و یتیم و اسیر بخشیدند و همراه با خانواده، روزه خود را با آب افطار کردند. ایشان کسی بودند که با مدیریت فدک، غذای مردم را تا حدی فراهم کرده و اقتصادشان را رونق بخشیدند و اولین شهید راه ولایت شدند.

اغلب، در بهره‌برداری از ادعیه و زیارات معصومین علیهم السلام به وجه نیایشی این میراث‌های گران‌سنگ توجه می‌کنیم. اگر از منظر تربیتی به این میراث‌گران بها نگاه کنیم، بی‌شک این منابع را غنی خواهیم یافت؛ همان‌گونه که علمای

۱. عبدالله بحرانی، عوالم العلوم و المعارف و الأحوال، ص ۹.

دین طی سال‌های اخیر، در سخنرانی‌ها و آثار مکتوب خود در پی کشف نکات تربیتی ادعیه و زیارات برآمده‌اند. حدیث شریف کساء یکی از بهترین نمونه‌هاست. حدیث کساء منشور تربیتی خانواده است؛ بنابراین شایسته است این حدیث نیز از منظر تربیتی بررسی شود. این میراث فاطمی گذشته از اینکه توجه ویژه پیامبر خوبی‌ها به اهل بیت علیهم‌السلام را بیان می‌کند، مخاطب را با ظرایف تربیتی و اخلاقی و رفتاری این خاندان بهشتی نیز آشنا می‌سازد. ماجرا از ورود رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله به منزل حضرت زهرا علیها‌السلام آغاز و به سعادت شیعیان اهل بیت علیهم‌السلام در دنیا و آخرت منتهی می‌شود. به علت اینکه داستان حدیث شریف کساء در منزل حضرت زهرا علیها‌السلام و با حضور آل عبا علیهم‌السلام به وقوع می‌پیوندد، بدون شک، می‌توان نکات اخلاقی و تربیتی زیادی را از متن آن استخراج کرد تا چراغ راه شیفتگان معارف ناب شیعی باشد.

چند تذکر در باب حدیث کساء

وجود برخی افراد مجهول در سلسلهٔ راویان حدیث، به میزان اعتبار آن ضربه می‌زند. به همین علت، برخی در خصوص حدیث کساء و سند آن اشکال کرده‌اند؛ اما همان طور که در مقدمه گفته شد، نفس توجه علما و بزرگان و حتی توصیه به خواندن آن دلیلی بر اعتبار این حدیث است. این حدیث یا زیارت‌نامه اولین بار در کتاب منتخب طریحی (متوفای ۱۰۸۵)، در قرن یازدهم ذکر شد و بعد، بر سر زبان‌ها افتاد و سپس به سایر کتب منتقل شد. پس از طریحی، اولین کسی که این حدیث را به شکل مفصل در کتاب

خود ذکر کرد، مرحوم سیدهاشم بحرانی، از شاگردان علامه مجلسی، در قرن دوازدهم است. او در کتاب عوالم العلوم که تکمله‌ای بر کتاب بحار الانوار علامه مجلسی است، به حدیث کساء در بخش مربوط به زندگی حضرت زهرا علیها السلام اشاره کرد و متن حدیث را در آنجا آورد. همچنین در حاشیه آن، در نسخه خطی کتاب، سند حدیث را نیز نگاشت. گفتنی است تصویری از دست خط سیدهاشم بحرانی وجود دارد. طبق آنچه سیدهاشم بحرانی به عنوان سند این حدیث عنوان کرده است، این حدیث از نظر سندی بسیار قوی و معتبر بوده و نام مبارک علمای بزرگی چون شهید اول، مقدس اردبیلی، مرحوم محقق، ابن فهد حلی و طبرسی تا مرحوم کلینی در سند آن وجود دارد که کلینی از علی بن ابراهیم قمی و او از ابی نصر بزنطی، از اصحاب امام رضا و امام جواد علیهما السلام نقل روایت می‌کند تا به جابر بن عبدالله انصاری می‌رسد و او از حضرت زهرا علیها السلام مرضیه علیها السلام، به عنوان آخرین راوی که صاحب سخن است، نقل می‌کند. از این رو، سند بسیار مفصل و دقیق و طولانی است و نام بسیاری از بزرگان علمای شیعه در مقدمه آن وجود دارد.^۱

از باب غنا و محتوای پر بار حدیث شریف کساء توجه به چند نکته ضرورت دارد:

۱. بسیاری از عبارات حدیث کساء در آیات و روایات معادل دارد و با فرهنگ قرآن و دین مطابقت کامل می‌کند. مهم‌ترین بخش آن نیز آیه مبارکه تطهیر

۱. <http://shabestan.ir/detail/News/444741>

- است. این حدیث نورانی بر ولایت و عصمت اهل بیت علیهم السلام صحه می‌گذارد و جایگاه متعالی آن‌ها نزد خدا و رسولش را به مخاطب یادآوری می‌کند.
۲. تمام مطالب این حدیث شریف با اصول عقلی و اصول اعتقادی ما هم خوانی دارد؛ یعنی مطلبی که عقل آن را نپذیرد و با اصول اعتقادی ما سازگار نباشد، در آن وجود ندارد. ضمن اینکه علم روان‌شناسی نیز تمامی مطالب حدیث را تأیید می‌کند.
۳. بزرگان و مراجع و عرفایی چون آیات عظام بهجت و بهاء‌الدینی و گلپایگانی رحمتهما الله این حدیث را تأیید کرده‌اند. آیت‌الله بهجت در این خصوص می‌فرمایند:
- عجایب و غرایبی در حدیث کساءست. خدا می‌داند کسی بشمارد که چقدر معجزه در آن است، خیلی کار بزرگی کرده است. خیلی دیده شده و گفته‌اند که حضرت حجت عنه السلام را در مجالس توسل یا حدیث کساء حاضر دیده‌اند.^۱
- آیت‌الله بهجت به مانند دیگر عالمان بزرگ شیعه توجه ویژه‌ای به این حدیث داشتند. شاید چشم‌گیرترین کاری که در این باره از ایشان مشهود بود، قرائت دائمی حدیث کساء بود. ایشان شب‌ها این حدیث را قرائت می‌کردند و حتی در سالیانی دورتر، افراد خانواده را گرد هم می‌آورد و به همراه ایشان حدیث کساء می‌خواندند. گاهی هم میان کلامشان به بخش‌هایی از آن روایت اشاره می‌کردند و گاهی نیز به صراحت درباره حدیث کساء سخن می‌گفتند.

۱. محمدحسین رخشاد، در محضر بهجت، ج ۲، ص ۱۵۲.

برخی نزدیکان مرحوم آیت الله گلپایگانی نیز نقل می‌کنند وقتی مشکلی برای این عالم پیش می‌آمد، ایشان به حدیث کساء متوسل می‌شدند و در مواقعی که کسی نزد ایشان می‌آمد و مشکلی داشت، ایشان جزوه حدیث کساء به او می‌دادند و می‌فرمودند: «از طریق توسل به حدیث کساء مشکل خود را برطرف کنید.» حتی زمانی که جمعی از مسئولان کشور نزد ایشان رفتند و درباره جنگ تحمیلی با ایشان صحبت کردند، ایشان در جواب فرمودند:

«به حدیث کساء متوسل شوید.»^۱

«در زمان جنگ عراق علیه ایران، آنگاه که هواپیمای دشمن بعثی، شهرهای ایران را به طور ناجوانمردانه بمباران هوایی می‌کردند، حملات بسیاری به شهرها و از جمله شهرستان دورود انجام می‌شد تا پایگاه نظامی و تأسیسات اقتصادی آن شهر را نابود کنند. امام جمعه آن شهر؛ آیت الله استاد عبدالقائم شوشتری، خدمت آیت الله العظمی بهاء الدینی رسیده، حملات بسیار دشمن را مطرح می‌کند. معظم له به ایشان دستور می‌فرماید با عده‌ای از مؤمنین به بیرون شهر بروید و حدیث شریف کساء را بخوانید. چندی بعد، هواپیما می‌آید و دقایقی آسمان شهر را دور زده و از منطقه خارج می‌شود. هواپیما به سوی شهر بروجرد می‌رود. دشمن هنگام حمله به شهر بروجرد، مورد اصابت ضد هوایی نیروها قرار می‌گیرد و خلبان آن هواپیما با چتر، خود را نجات می‌دهد و پس از اسارت می‌گوید:

مأموریت من انهدام کارخانه سیمان دورود بود؛ ولی وقتی نزدیک

۱. خبرگزاری نسیم: / 1023411 / 19 / 12 / 1394 / news / fa / www.tasnimnews.com

شهرستان دورود می‌شدم، هرچه نگاه به پایین می‌انداختم، جز آب چیز دیگری از مردم و یا کارخانه نمی‌دیدم. چون به مرکز خبر دادم، آنان دستور حمله به بروجرد را صادر کردند.^۱

عارف بزرگوار، مرحوم آقای دولابی می‌فرمودند:

حدیث کساء مربوط به قرب است و بهشت پایین‌تر از قرب است. با خواندن این حدیث، قلوب شیعیان و دوستداران اهل بیت علیهم‌السلام به قرب می‌رسد و سپس بازمی‌گردد. اگر خواندن این حدیث تکرار شود و در خواند آن استمرار باشد، آن قدر این رفت و برگشت تکرار می‌شود تا زمانی که قلوب شیعیان دیگر بازنگردد و برای همیشه در قرب باقی بماند.^۲

گفتنی است در این کتاب به برخی مطالب علمی موجود در حدیث کساء که بعد از هزار سال به اثبات رسیده است، اشاره می‌شود.

نکات تربیتی حدیث کساء

۱. پذیرش ولایت پدر از سوی فرزند

«دَخَلَ عَلِيٌّ أَبِي رَسُولُ اللَّهِ»

حضرت زهرا علیها‌السلام نمی‌فرمایند: «جاء الی» تعبیر «دخل علی»؛ یعنی تشریف آوردند و این بدان معناست که جایگاه پدر فراتر از فرزند است و فرزندان باید توجه داشته باشند اگر پدر و مادر نبودند، آن‌ها نیز وجود نداشتند. حضرت زهرا علیها‌السلام

۱. سیدحسن شفیعی و احمد لقمانی، آیت بصیرت، ص ۱۲۲.

۲. نک: واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، مصباح الهدی (امام حسین علیه‌السلام).

درباره ورود حسنین عليهما السلام و امیرالمؤمنین عليه السلام تعابیری متفاوت به کار می‌برند:

- **فَمَا كَانَتْ إِلَّا سَاعَةً وَإِذَا بَوْلَدِي الْحَسَنِ قَدْ أَقْبَلَ.**
- **فَمَا كَانَتْ إِلَّا سَاعَةً وَإِذَا بَوْلَدِي الْحُسَيْنِ قَدْ أَقْبَلَ.**
- **فَأَقْبَلَ عِنْدَ ذَلِكَ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.**

◀ ۲. توجه هم‌زمان به شخصیت حقیقی و حقوقی پدر صلى الله عليه وآله

«دَخَلَ عَلِيٌّ أَبِي رَسُولِ اللَّهِ.»

گاهی پدر خانواده یا همسر، در جامعه، عنوان‌های خوبی مانند دکتر و مهندس و حاج آقا دارند که در خانه اصلاً به آن توجه نمی‌شود و این بی‌توجهی کار درستی نیست. اعضای خانواده باید گاهی به منظور تکریم، هنگام صدا کردن یکدیگر، از عناوین اجتماعی استفاده کنند. عبارت‌هایی که معصومین عليهم السلام در بخش‌های متعدد این حدیث شریف یکدیگر را با آن خطاب می‌کنند، معرف شخصیت حقیقی و اجتماعی آن‌هاست، مثل «ابی رسول الله» و «امیرالمؤمنین» یا «اباالحسن علی بن ابیطالب». حضرت زهرا عليها السلام توأمان ضمن تأیید رسالت و نبوت و ولایت حضرت رسول صلى الله عليه وآله و ولایت حضرت علی عليه السلام، تعبیر پدر و کنیه همسر را به کار می‌بردند.

وقتی تعبیرات مناسب و البته لطیف را به کار می‌بریم، هم به یکدیگر احترام می‌گذاریم و هم پیوندهای عاطفی را استحکام می‌بخشیم. این توصیف‌ها برای فرزندان، فراخور سن و روحیه کودک، لطیف‌تر هم می‌شوند: نور چشمم، میوه دلم، پاره تنم و صاحب حوض کوثر که هم جایگاه ویژه